

ПОШУК ДОДАТКОВИХ РЕСУРСІВ

для громадських організацій
та відновлення громад

Укладач – Люсьєна Шум, виконавча директорка БО «Благодійний фонд «Бібліотечна країна», учасниця ГО «Мережа захисту національних інтересів «АНТС»

Проєкт Мережі захисту національних інтересів «АНТС» «Моделі участі в українській реконструкції» реалізується у співпраці з Національним Демократичним Інститутом (НДІ)

Зміст

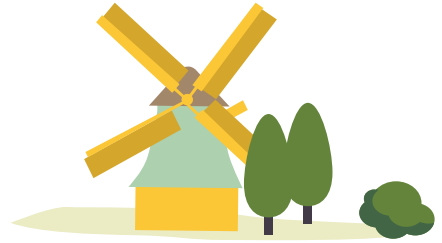

Допомога міжнародних організацій через гранти та цільове фінансування.....	5
Розбудова партнерств на місцевому, національному та міжнародному рівнях.....	8
Краудфандинг як механізм залучення коштів.....	12
Розширення надання платних послуг комунальними установами в громадах.....	13
Роль креативних індустрій та солідарної економіки в розвитку громад.....	14

Вступ

В умовах постійного браку фінансування особливо під час повномасштабних воєнних дій, необхідності відновлення зруйнованих об'єктів інфраструктури, створення нових осередків для інтеграції внутрішньо переміщених українців, ветеранів, гуртування громади, шляхи пошуку додаткового фінансування є постійним предметом інтересу зацікавлених сторін.

Тільки за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів неможливо вирішити всі потреби громад, тому в даному посібнику ми розглянемо додаткові можливості фінансування важливих ініціатив, зокрема, це гранти від міжнародних організацій, міжнародне партнерство та побратимство громад, фандрейзингові інструменти для колективного збору коштів, розширення використання платних послуг комунальними установами, а також розвиток креативних індустрій та солідарної економіки.

Посібник буде корисним для представників територіальних громад, громадських об'єднань та активістів.

Допомога міжнародних організацій через гранти та цільове фінансування

Допомога міжнародних організацій через гранти та цільове фінансування для залучення додаткових коштів є надзвичайно важливим та актуальним в контексті обмежених фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

Міжнародна технічна допомога – це ресурси, які, відповідно до міжнародних договорів, надаються донорами (урядами іноземних держав, уповноваженими ними організаціями, а також міжнародними організаціями) на безоплатній та безповоротній основі для вирішення пріоритетних завдань суспільної трансформації та економічного розвитку.

Отримати донорську підтримку можна, як правило, на конкурсних засадах через подачу проєктної пропозиції. Ключова проблема для успіху в таких конкурсах – правильно підготувати проєктну заявку відповідно до очікувань донора. Основними показниками при оцінці грантових заявок зазвичай є:

актуальність проблеми;

зрозумілість і логічність викладу;

реалістичність, доцільність і раціональність запропонованого рішення;

обґрунтованість і економічність запропонованих видатків;

досяжність, соціальна значимість, стабільність очікуваних результатів та ін.

Проект має сприяти розв'язанню конкретної проблеми. Саме тому розробку концепції проекту слід починати з ідентифікації та точного формулювання проблеми. Проблемна ситуація відображає стан справ, який вас не задовольняє і який ви бажаєте виправити. Саме для цього ви розробляєте проект і шукаєте для його реалізації необхідні ресурси. Неможливо належним чином розробити проект, що враховує реальні потреби громадян, не провівши аналізу існуючої ситуації.

Використайте для обґрунтування проблеми дані анкетувань на локальному рівні, так і досліджень на національному рівні, які проводять соціологічні компанії.

Під час ідентифікації проблеми важливо зібрати думки представників усіх основних зацікавлених сторін, оскільки досить часто існуюча ситуація сприймається різними людьми чи соціальними групами по-різному. Одна людина або група людей навряд мають повне уявлення про проблему, на розв'язання якої повинен бути спрямований проект. Важливо вислухати всі зацікавлені сторони, що мають різну інформацію для кращої оцінки ситуації.

Один з важливих факторів – відповідність проектної заявки стратегічному плану розвитку громади чи регіону. Донори, зазвичай, надають перевагу проектам розвитку, які мають високі шанси на життєздатність на етапі після завершення донорського фінансування. Тому виключно інфраструктурні проекти, де закладений ремонт будівель, не є в пріоритеті донорів.

Характеристики грантових конкурсів

Географія конкурсу. Донор може оголосити конкурс виключно для

певних областей України, а також визначених територіальних громад у межах однієї області.

Тип одержувачів грантів. В умовах чітко визначається, хто може брати участь в конкурсі, найчастіше це громадські організації, але можуть бути органі місцевого самоврядування, вищі навчальні заклади, медіа, ОСББ, рідше фізичні особи підприємці або ініціативні групи без статусу юридичної особи. Якщо в конкурсі можуть брати участь тільки громадські організації, заручіться партнерством з такою організацією у вашій громаді та подайте спільний проєкт, де бенефіціаром буде, наприклад, комунальна установа вашої громади (бібліотека, центр культурних послуг тощо).

У конкурсах для громадських організацій донор може висунути додаткові вимоги до здобувачів грантів, якими можуть бути, наприклад, конкретні типи НУО (молодіжні, жіночі), час існування організації, наявність досвіду реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги, або навпаки віддати пріоритет новоствореним організаціям.

Терміни подання заявки (deadline) та підведення підсумків конкурсу. Частина донорів проводить постійно діючі конкурси. Це означає, що проєктні пропозиції приймаються у будь-який час (аж до вичерпання виділеного на поточний рік бюджету). Експертні комісії збираються за потребою і розглядають наявні запити. Багато хто розглядає проєкти один раз у квартал, деякі – щомісяця, проте більшість грантодавців визначає конкретні терміни, коли завершується прийом заявок на даний конкурс.

Від оголошення результатів конкурсу до моменту, коли кошти потраплять на рахунок організації, може пройти кілька місяців.

Розмір фінансування та розмір власного внеску. В оголошенні про конкурс зазвичай вказуються його загальний бюджет, а також

максимальний, в деяких випадках – і мінімальний розмір гранта. Чим більший розмір гранта, тим вищими є вимоги до організації-отримувачів, а також тим складнішим буде звітування за отриманні кошти.

Власний внесок організації-заявника та залучені з інших джерел кошти мають продемонструвати серйозність намірів заявника та вагомість його заявки. Часто донори виставляють вимогу у розмірі власного внеску у сумі 10-20% від загального бюджету проєкту. Це може бути як грошовий внесок так і надання певних робіт або послуг, наприклад: робота персоналу на волонтерських засадах, вартість оренди приміщень, оргтехніки та транспортних засобів, які надаються для використання без оплати, вартість витрат на мобільний зв'язок та Інтернет тощо.

Термін реалізації проєкту. Найбільш поширеними є конкурси для середньострокових проєктів – до 1 року. Зверніть увагу при підготовці заявки, щоб закладені види діяльності було реалістично реалізувати в термін, який вимагається донором.

Де шукати грантові конкурси?

prostir.ua/category/grants

gurt.org.ua/news/grants/

На офіційних сайтах донорських організацій або ресурсних центрах (підпишіться на розсилки ресурсних центрів на поштові скриньки або в телеграмі).

Співпраця із соціально відповідальним бізнесом

Корпоративна соціальна відповідальність - відповідальність органі-

зації за вплив її рішень та діяльності на суспільство і довкілля через прозору та етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, здоров'ю і добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству та узгоджується з міжнародними нормами поведінки; інтегрована у діяльність всієї організації і реалізується нею на практиці взаємовідносин. (Міжнародний стандарт ISO-26000 «Керівництво з соціальної відповідальності»).

Глобальний договір ООН визначає основні проблеми 10 сфер і бізнес повинен долучатися до їх вирішення. Один із пріоритетів – це розвиток територій присутності. Це добровільні ініціативи приватних підприємств щодо провадження некомерційної діяльності, спрямованої на соціально-економічний розвиток населених пунктів і територій, на які поширюється діяльність цих підприємств. Здебільшого такі проекти спрямовані на реалізацію соціальних ініціатив, але так само можливим є фінансування окремих потреб місцевого економічного розвитку.

В Україні діє Центр КСВ (корпоративної соціальної відповідальності), який пропагує ідеї КСВ серед українських компаній, а також щорічно проводить конкурс кейсів з КСВ: єдину національну премію відзначення проектів соціальної відповідальності компаній. Буде корисним ознайомитись із проектами КСВ, які підтримуються бізнесом, для власного розуміння в якому напрямку рухатись та з якими проектами краще подаватись до соціально-відповідального бізнесу.¹

---

1 <https://csr-ukraine.org/ourprojects/>

Розбудова партнерств на місцевому, національному та міжнародному рівнях

Лише приблизно половина з громад має партнерські стосунки з муніципалітетами інших країн (46%). Найбільше партнерств українські громади мають з містами та мінами Польщі (501 партнерств).

Міжнародне міжмуніципальне партнерство набуло зовсім іншого значення після повномасштабного вторгнення¹.

Міста-побратими відправили українським громадам тони гуманітарної допомоги, багато комунальної техніки на заміну знищеної ворогом, прихистили в себе українців, які змушені були виїхати з країни.

МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО

Цілі партнерств і можливі напрями співпраці

- Залучення додаткових ресурсів для розвитку громади
- Залучення додаткового досвіду, знань, експертизи
- Формування міжнародного іміджу громади
- Розширення міжкультурних зв'язків. Саме з культурних

---

¹ Міжнародне муніципальне партнерство: методичні рекомендації, видання розроблено за фінансової підтримки Ради Європи <https://cutt.ly/pwPqcOZP>

обмінів розпочинається багато партнерств.

- Мережування або нетворкінг
- Створення додаткових можливостей для розвитку місцевих інституцій
- Підтримка в кризових ситуаціях
- Підтримка в процесі євроінтеграції

Партнерство не може бути одностороннім

Українські громади можуть ділитись досвідом в таких сферах, як децентралізація (про цю реформу у ЄС говорять як одну з найбільш успішних в Україні та відзначають серед кращих відповідних практик у Європі). А також досвідом цифровізації в публічному управлінні, організації адміністративних послуг, муніципальних мереж дошкільної, шкільної та позашкільної освіти, впровадження партисипативного підходу.

АЛГОРИТМ ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ ПАРТНЕРСТВА

- Визначте проблему, яку ви хотіли б розв'язати з допомогою партнерств.
- Визначте, яких конкретно цілей ви при цьому хотіли б досягти.
- Визначте, які спільні активності, проекти, акції необхідні, щоб досягти визначених цілей. (Це можуть бути спільні фестивалі чи культурні обміни, спільні робочі групи чи конференції, стажування фахівців, підготовка спільних проєктів для залучення донорського фінансування).

- Оцініть можливий ефект від спільних активностей, проєктів, акцій, які ви плануєте реалізувати. (Якщо ви плануєте спільний фестиваль у вашій громаді, то це може сприяти підвищенню її туристичної привабливості, що своєю чергою сприяє підвищенню її економічного потенціалу).
- Визначте індикатори, за якими ви будете оцінювати ефективність співпраці. (Якщо мова йде про туристичний потенціал, то індикатором може бути кількість туристів, які відвідають громаду).
- Визначте інституційну рамку для моніторингу і оцінки ефективності співпраці. Визначивши індикатори, ви маєте також передбачити, як і ким ці індикатори будуть вимірюватись (заповненість готелів, кількість придбаних квитків на заходи, надходження у бюджет туристичних зборів тощо).

Критерії для підбору муніципалітету – потенційного партнера:

- Схожість проблем, які актуальні для громади, наявність у потенційного партнера досвіду у їхньому розв'язанні
- Схожість за суттєвими характеристиками (розмір, тип громади, географічні особливості, економічна спеціалізація тощо)
- Приналежність до одного макрорегіону
- Спільні демократичні цінності
- Зацікавленість обох сторін у співпраці в культурній сфері (культурні та історичні зв'язки)
- Наявність або потенційна можливість налагодження між

місцевими інституціями — бізнес-структурами, освітніми закладами, НУО, тощо

- Особистий контакт між головами громад, місцевими депутатами/-ками, представникам/-цями діаспор, тощо
- Чи наявна в цих країнах українська діаспора? (український бізнес, стартапи та ініціативи).

Інструменти пошуку потенційних партнерів

- Позиціонування громади як зацікавленої в нових партнерствах (через медіа, соціальні мережі, реєстрацію на платформах для допомоги громадам з пошуку партнерів)
- Листи-звернення до потенційних муніципалітетів-партнерів
- Допомога асоціацій органів місцевого самоврядування та інших платформ, які їх об'єднують.
- Налагодження партнерств за підтримки проєктів технічної допомоги й міжнародних організацій (наприклад, «Мости довіри», яка реалізується Радою європейських муніципалітетів та регіонів (РЕМР), PLATFORMA за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» u-lead.org.ua)
- Допомога з боку МЗС і посольств
- Діаспори й вимушено переміщені особи як «місток» для налагодження партнерств
- Розвиток зв'язків місцевих інституцій

- Налагодження особистих контактів між представникам/-цями муніципалітетів

Пошук інноваційних партнерств: велика кількість подібних проєктів, які надходять до держав-членів ЄС унеможлиблює ефективне надходження допомоги. Потрібно розширити коло співпраці залучаючи нові і особливо високотехнологічні країни: Японія, Тайвань, США, Канада, Африка тощо.

- **Токіо: Зростаюча стартап-екосистема**
- **Осака: Центр інновацій**
- **Фукуока: Стартап-притулок Японії**
- **Амбіційний тайванський проєкт «Розумне місто»**

Розробка бренду громади, символіки, візуалізації і візії розвитку стане помічним в пошуку партнерств та міжнародній співпраці в довгостроковій перспективі. Тут важливе позиціонування громади як виняткової в певному аспекті. Варто врахувати такі фактори як екологічність, безпека, сталий розвиток, ноу-хау, інноваційність і новітні технології – брендинг-політика має враховувати сучасні світові тренди і синхронізуватись з інтеграційними факторами вступу в ЄС.

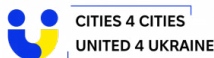
Приклади:

- **Історичні бренди «місто історичної спадщини»**
- **Екологічні бренди «місто-еко ініціатив, ноу хау»**
- **Бізнес брендинг «місто-стартапів», «місто технологічний парк»**
- **Соціальне місто «місто-молоді», «місто-студентів»**

Транскордонне співробітництво (ТКС) є особливим різновидом співпраці громад, розташованих близько, проте розмежованих державними кордонами. ТКС сприяє об'єднанню їх жителів, які століттями мали спільну історію, схожі побут і ментальність, а також мають традиційні родинні зв'язки, дружні та професійні взаємини,

спільні інтереси в сучасності. Україна межує з чотирма європейськими країнами, а отже ТКС допомагає європейській інтеграції. Форми ТКС Відповідно до Закону України «Про транскордонне співробітництво»: єврорегіон; об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЕС); європейське об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС).

Платформи пошуку міст побратимів

CITIES 4 CITIES
UNITED 4 UKRAINE

Пошук міст-партнерів за допомогою сайту «Солідарність з Україною. Платформа для українських та інших європейських міст» Cities4Cities cities4cities.eu

United for Ukraine unitedforua.org/uk/

ENGAGEMENT
GLOBAL
Service für Entwicklungsinitiativen

Сервісна служба «Міста в Єдиному світі» (SKEW) від TOB Engagement Global gGmbH skew.engagement-global.de/partnerstva-z-teritorial-nimi-gromadami-v-ukraini.html

Бібліотечна Країна
БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД

Установи-побратими (бібліотеки-посестри) можна шукати через організацію <https://naplesisterlibraries.org/find-a-sister> або ініціативу благодійного фонду «Бібліотечна країна» бібліотеки-посестри <https://livelibrary.com.ua/twinning-libraries>.

Краудфандинг як механізм залучення коштів

Краудфандинг або спільнокошт – це колективна співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші або інші ресурси разом, як правило через Інтернет, щоб підтримати зусилля інших людей або організацій.

Прикладом краудфандингової платформи в Україні є платформа Спільнокошт biggggidea.com/projects

Але дана платформа має свої обмеження: необхідність зібрати певну суму, і тільки в разі того можна отримати кошти, тощо.

Існують фандрейзингові платформи, де є підписка на окремі ініціативи та внесення щомісячних регулярних платежів підтримки. В даному випадку ви отримаєте зібрану суму без жодних умов, єдине за мінусом певної комісії платформи.

YoKu — це платформа інституційної підтримки українських креаторів
yoku.fund

Для збирання коштів на фандрейзингових платформах вам треба коротко та доступно описати важливість вашої ініціативи, а також гарно її візуально проілюструвати. Знову ж таки, це тільки інструменти, а досягнення успіху залежить від зусиль по поширенню через ваші комунікаційні канали можливості допомогти вам.

Розширення надання платних послуг комунальними установами в громадах

Наразі більшість комунальних установ в громадах не використовує в повну міру можливість надання додаткових платних послуг через різні причини. Хоча є приклади ефективного використання цього інструменту.

При організації платних послуг варто орієнтуватися на власну цільову аудиторію. Хто вона і яких послуг потребує? Слід пам'ятати, що кожен відвідувач має мати вибір: платну чи безкоштовну послугу обрати. Разом з тим слід намагатись організувати послуги цікаві насамперед для організаторів — тоді вони зацікавлять і користувача.

Що слід враховувати перед впровадженням платних послуг?

1. **Будьте готові співпрацювати з бухгалтерією та місцевими органами управління. Вони допоможуть вам правильно розрахувати вартість послуги, документально оформити, вести облік, звітувати тощо. Ви маєте бути одною командою для спільної цілі.**
2. **Користуйтеся готовим досвідом колег та вибудуйте партнерські стосунки — ви не конкуренти.**
3. **Визначте, яка послуга має попит у вашій місцевості: не копіюйте сліпо досвід, а переосмислюйте і застосуйте доречно.**

4. У плануванні враховуйте сезонність/аналізуйте кількість наданих послуг у попередніх періодах та вивчайте свою аудиторію та їх потреби.

Найактуальніші платні послуги (за досвідом комунального закладу «Міські публічні бібліотеки» Житомирської міської ради):¹

- організація діяльності клубів за інтересами: зароблено 2021 рік — 297 640 грн; 2022 рік — 152 980 грн;
- надання послуг з організації та/або проведення культурно масових заходів, семінарів, майстер-класів, тренінгів, майстерень; 2019-2022 — 192 199 грн;
- надання послуг з оформлення реєстраційно-облікових документів користувачів бібліотек: перереєстрація формуляра (щорічно); 2019-2022 роки — 50 812 грн, 2022 рік — 13 038 грн.

---

¹ Розширення надання платних послуг на прикладі бібліотечної системи м. Житомира <https://livelibrary.com.ua/news/paid-services-in-libraries/>

Роль креативних індустрій та солідарної економіки в розвитку громад

Новими джерелами місцевих доходів є також креативні індустрії. Внесок креативних індустрій в економіку країн світу зростає з кожним роком.¹

Креативні індустрії — це перелік видів економічної діяльності, що мають потенціал до створення доданої вартості та робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти та послуги є наслідком індивідуальної творчості, навичок і таланту.

Національне бюро програми ЄС «Креативна Європа» виділяє 12 секторів культурних та креативних індустрій:

1. Перформативні види мистецтва (театр, танець, балет, оперні та музичні вистави)
2. Образотворче мистецтво (живопис, скульптура, малюнок, друк, фотографія)
3. Ремесла (текстиль, кераміка, дерево, метал, скло, графіка)
4. Культурна спадщина (матеріальна і нематеріальна спадщина, об'єкти спадщини, археологія, музеї, бібліотеки, архіви)
5. Аудіо-візуальний сектор (фільми та відео)
6. Інтерактивне програмне забезпечення / ІТ / навчальні програми
7. Розробка комп'ютерних та відеоігор

---

¹ Сайт «Культура і Креативність» www.culturepartnership.eu/ua/page/culture-matters

8. Музика (жива і відтворена)
9. Дизайн і мода (виробники одягу і інші, хто спеціалізується на модній індустрії та дизайні інтер'єру)
10. Література та видавництво (книги, журнали, періодичні видання)
11. Архітектура (будівництво і ландшафтна архітектура)
12. ЗМІ мовлення, реклама (телебачення, радіо, газети)

Економічний RESTART: підтримка креативного підприємництва в деокупованих та прифронтових громадах (в бібліотеках)²

Важливим джерелом наповнень місцевого бюджету стає сфера туризму, яка орієнтована на використання історичних пам'яток, відновлення старих замків, церков, популяризація визначних місць для формування туристичної привабливості території. Крім того, у деяких регіонах розвиненими є місцеві промисли, такі як створення гончарних виробів, різних ремесл на місцях, реалізація товарів із символікою місцевості, розширення місцевих готельних послуг, виробництво та продаж сувенірів тощо.

Особливе місце займає гастротуризм, туристів залучають завдяки популяризації місцевих ексклюзивних продуктів, які пов'язані з глибокими історичними згадками про них та які виробляються місцевими підприємствами (наприклад, Фестиваль дерунів в Коростені).

Громади отримують економічний розвиток та додаткові перспективи також, якщо сприятимуть переміщенню населення з потен-

² Економічний RESTART: підтримка креативного підприємництва в деокупованих та прифронтових громадах info.ppv.net.ua/economic_restart/

ційними можливостями та ідеями ведення бізнесу на свої території, релокації бізнесу із постраждалих регіонів та сприянню його відновлення на власних.

Актуальною в процесі відновлення країни та громад стає концепція соціальної солідарної економіки (CSE).

Сектор CSE демонструє високу динаміку розвитку у різних регіонах світу, зокрема, в Європі нараховується 2,8 мільйона суб'єктів CSE, діяльність яких спрямована на вирішення ключових проблем суспільства. Вони охоплюють широкий спектр секторів і форм – від кооперативів до соціальних підприємств, в яких зайнято 13,6 мільйона осіб.

В Україні впроваджується проєкт «Збереження культурної спадщини через розвиток солідарної економіки», мета якого сприяти розбудові мережевої партнерської взаємодії на локальному, регіональному, національному та міжнародному рівнях представників влади, місцевого самоврядування, бізнесу та третього сектору, нарощуванню потенціалу для відновлення громад на засадах солідарної економіки.³

---

3 Мережа захисту культурної спадщини в контексті солідарної економіки www.facebook.com/ERA.Culture.Solidarity.KyivOblast

Ресурси

1. Методичні рекомендації та алгоритми надання допомоги органам місцевого самоврядування у відновленні територіальних громад <https://ants.org.ua/recommendations-for-communities/>
2. Міжнародне муніципальне партнерство: методичні рекомендації, видання розроблено за фінансової підтримки Ради Європи https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/837/Metodychni_rekomendatsii_partnerstvo_2022.pdf
3. Транскордонне співробітництво: правові основи та успішні практики. Посібник, розроблено за сприяння Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні» https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Posibnuk_TKS.pdf
4. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг, розроблено за сприяння Програми Ради Європи «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні» <https://www.csi.org.ua/publications/navchalnyj-posibnyk-resursne-zabezpechennya-ob-yednanoi-terytorialnoyi-gromady-ta-yiyi-marketyng/>
5. Методичні рекомендації щодо написання проєктних заявок, МГО «Регіональний центр транскордонного співробітництва Європегіон «Дністер» <https://cutt.ly/YwTF5fKG>
6. Каталог внеску бізнесу в Перемогу в російсько-українській війні <https://csr-ukraine.org/catalog-actions-of->

[companies-in-the-russian-ukrainian-war/](https://csr-ukraine.org/news/vidstoyuyuchi-krainu-nadikhayuchi-svit-vid/), <https://csr-ukraine.org/news/vidstoyuyuchi-krainu-nadikhayuchi-svit-vid/>

7. Розширення надання платних послуг на прикладі бібліотечної системи м. Житомира <https://livelibrary.com.ua/news/paid-services-in-libraries/>
8. Асоціація креативних індустрій України (CIAU) – неприбуткова організація, яка створює продукти та надає послуги, що спрямовані на розвиток креативних індустрій в Україні та популяризацію українських креаторів на міжнародних ринках <https://ciau.org.ua/>
9. «Соціальна та солідарна економіка» Навчальний посібник <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88469/1/Sotnik.pdf>
10. В Україні створюють мережу захисту культурної спадщини через розвиток солідарної економіки <https://era-ukraine.org.ua/v-ukrayini-stvoryuyut-merezhu-zakhystu-kulturnoyi-spadshchyny-cherez-rozvytok-solidarnoyi-ekonomiky/>

Контакти

«Мережа захисту національних інтересів «АНТС»

info@ants.org.ua

ants.org.ua

